

**QORTI TAL-MAGISTRATI
(GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI**

**MAGISTRAT DR.
PAUL COPPINI**

Seduta tal-21 ta' Frar, 2006

Citazzjoni Numru. 222/1998/1

John u Josephine konjuġi Sultana .

VS

Paul u Concetta konjuġi Grech .

Il-Qorti ,

PRELIMINARI

Rat iċ-citazzjoni li permezz tagħha l-atturi, wara li ppremettew :

Illi fit-tnax (12) ta' Settembru 1997, għal ħabta tal-4.20 pm, waqt illi l-konvenut Paul Grech kien qiegħed fir-raba magħrufa bħala "il-Minkbejn" limiti ta' Santa Luċija, Għawdex, l-istess konvenut hebb għall-attur John Sultana, taħ daqqa b'sikkina f'sidru u kkaġunалу feriti ta' natura gravi fuq persuntu ; u

Kopja Informali ta' Sentenza

Illi għal dan l-inċidenti huwa unikament responsabbli l-konvenut Paul Grech; u

Illi per konsegwenza ta' dan l-inċident l-attur soffra feriti f'għismu illi minħabba fihom huwa għamel żmien ma jattendix għal xogħlu w illi inoltre hallewh ibati minn debilita' permanenti kif sejjer jirriżulta dettaljatament waqt it-trattazzjoni tal-kawża; u

Illi dan kollu qiegħed jikkaġuna danni emergenti kif ukoll lukri ċessanti lill-atturi ; u

Illi għalkemm il-konvenuti ġew interpellati jersqu għal-likwidazzjoni u hlas tad-danni kollha sofferti mill-atturi, dawn baqgħu inadempjenti ;

Illi l-esponenti jridu illi jiġu kumpensati ta' dawn id-danni .

Talbu lill-konvenuti jgħidu għaliex m'għandhiex din il-Qorti :

1. Tiddikjara lilkom konvenuti jew min minnkom unikament responsabbli għall-imsemmi inċident illi seħħ fit-tnax (12) ta' Settembru 1997, għal hamba tal-4.20 pm, fir-raba magħrufa "Il-Minkbejn" limiti ta' Santa Luċija, Għawdex, illi fih l-istess konvenut hebb għall-attur John Sultana, tah daqqa b'sikkina f'sidru u kkaġunalu feriti ta' natura gravi fuq persuntu; u

2. Tillikwida d-danni sofferti mill-atturi billi tiddikjara illi jikkonsistu f'dawk id-danni emergenti illi jirriżultaw waqt it-trattazzjoni tal-kawża ;

3. Tikkundannakom tħallsu dawn id-danni kif likwidati .

Bl-ispejjeż, inklużi tal-ittra interpellatorja tad-19 ta' Gunju, 1998 u dik ufficċjali spedita f'Settembru 1998, u bl-ingunzjoni għas-subizzjoni illi għaliha minn issa intom ingunti .

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-atturi debitament maħlufa minn John Sultana .

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti li biha eċċepew illi:

1. Illi d-domanda attriċi huma nfondati fil-jedd u fil-fatt billi l-inċident *de quo* ġara unikament f'tija ta' l-attur stante li kien hu li aggredixxa lill-konvenut li minn naħa tiegħu agixxa biss in leġittima difeża .

2. Illi l-eċċipjenti qegħdin ukoll jikkontestaw l-ammontanti tad-danni li qegħdin jiġu reklamati mill-atturi.

Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri fil-jedd u fil-fatt .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti tal-konvenuti maħlufa minn Paul Grech .

Rat id-digriet tagħha tal-25 ta' Frar 1999 fejn innominat lill-kirurgu Mr. John Pace bħala espert mediku sabiex jeżamina lill-attur u jirrelata dwar l-istat ta' saħħa fiżika tiegħu .

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess espert mediku pprezentata fit-3 ta' Ġunju 1999 u maħlufa minnu fit-28 ta' Ottubru 1999 .

Rat il-verbal tagħha tat-30 ta' Novembru 2005 fejn ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza .

Rat in-noti ta' l-Osservazzjonijiet tal-kontendenti .

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża, inklużi l-verbali tax-xhieda mismugħa u d-dokumenti u affidavits esebiti .

Ikkunsidrat :

Illi din hija kawża għad-danni magħmula mill-atturi in segwitu għal inċident illi nqala' waqt illi l-attur u l-konvenut kienu fl-għelieqi tagħhom, u li fih l-attur safa' ferut meta laqqat daqqa ta' mus mingħand il-konvenut . Il-konvenuti jikkontestaw kemm ir-responsabilita', għax isostnu illi l-

konvenut irreaġixxa b'leġittima difeża għall-aggressjoni ta' l-attur stess, kif ukoll l-allegazzjoni li l-attur soffra xi danni .

FATTI

L-incident mertu ta' din il-kawża nqala' meta l-konvenut irrabja għall-attur li kien għadda bit-truck tiegħu minn fuq l-għalqa tal-konvenut sabiex jaċċedi għall-għalqa tiegħu, fejn kien mar flimkien ma' martu sabiex jgħbor it-tadam u jippakkjah fuq it-truck . L-attur jammetti illi f'din ir-rabja imbutta lill-konvenut mill-warrani u spiċċaw fl-idejn . Kif kienu hekk jissieltu, l-konvenut għabar mus li kien waqagħlu fl-art u xejjru fid-direzzjoni ta' l-attur . Dan intlaqat b'mod superfiċjali f'sidru, imma kellhom isirulu l-punti biex tagħlaq il-ferita .

RESPONSABILITA'

Il-konvenut jikkontendi illi dak li għamel kien biex jirrespingi l-aggressjoni ta' l-attur . Kif tajjeb intqal fis-sentenza ċċitata fin-nota ta' l-Osservazzjonijiet ta' l-atturi : "*Fost l-elementi li huma meħtieġa biex tiġi akkordata l-iskriminanti tal-leġittima difeża hemm il-fattur tal-inevitabbilita', u mingħajr il-konkors ta' dan il-fattur ma tistax tingħata dik l-iskużanti.*"¹ Imma ma rriżulta mkien illi l-attur kien b'xi mod armat . Il-konvenut jgħid illi l-attur fajjarlu daqqa f'geddumu u mbotta lil martu li ttentat tifridhom . L-użu tal-mus kien għalhekk skonsiljabbli u ma kien hemm l-ebda proporzjon bejn l-aggressjoni u l-mezz li bih il-konvenut laqa' għaliha . Għaldaqstant huwa evidenti li kien hemm eċċess ta' leġittima difeża, li fortunatament ma kellux konsegwenzi aktar gravi . Għaladarba rriżulta sodisfaċentement illi l-azzjoni tal-konvenut ma kienitx waħda leġittima, jiġi illi huwa ċivilment responsabbli għal kwalunkwe ħsara kkaġunata permezz ta' l-aġir tiegħu, u dan a bażi tal-prinċipju illi kull azzjoni kriminali tagħti lok ukoll għall-azzjoni ċivili għad-danni² .

¹ Appell Krim . Pulizija vs Emily Zarb : 15.2.1958 .

² art. 3 Kodici Kriminali (Kap. 9) .

LIKWIDAZZJONI TA' DANNI

Fil-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili . Kif ġie osservat mill-Qrati tagħna, f'din il-materja ma hemmx regoli fissi u nflessibbli, ma hemmx *quantitative scale* tad-danni, għax kollox jiddependi miċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ . Is-somma tad-danni hi imessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi³ . Fl-eżerċizzju ta' din id-diskrezzjoni tagħha, il-Qorti qabel ma tasal biex tiffissa l-ammont, għandha tfares lejn iċ-ċirkostanzi moltepliċi, u tista' ukoll utiliment tuża bħala *tests* biex tikkontrolla ċ-ċifra finali, id-diversi modi ta' kompitu sugġerit mill-ġurisprudenza estera f'dan ir-rigward, mingħajr ma tivvinkola ruħha b'xi wieħed minnhom partikolari, sabiex b'dan il-mod ikun dejjem hemm ċerta elasticità ta' kriterju adattabbli għall-partikolaritajiet ta' kull fattispeċie⁴ .

Skond il-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni tinqasam f'żewġ aspetti : id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*) .

A. **Damnum Emergens :**

Dawn normalment huma d-danni attwali u effettivi sofferti mid-danneġġjat u mhux soltu jagħtu lok għal kontroversja . Fil-każ prezenti, l-ispejjeż inkorsi mill-attur, skond ma jgħid fin-nota ta' l-Osservazzjonijiet tiegħu, kienu jikkonsistu fi spejjeż mediċi ammontanti għal tliet mitt lira maltija (Lm300) . Għalkemm dwar dan l-atturi baqgħu ma ressqu ebda provi, il-konvenuti fin-nota ta' l-Osservazzjonijiet tagħhom jgħidu illi jaċċettaw il-veracità ta' din l-ispiza . Għaldaqstant jiġi illi bħala danni attwali l-attur sofra : Lm300 .

B. **Lucrum Cessans :** Dwar il-metodu kif jiġi komputat dan it-telf futur, ma hemm l-ebda regola fissa u l-Qrati tagħna adottaw diversi kriterji . Kif intqal pjuttost

³ Savona vs Asphar : Appell : 23.6.1952 .

⁴ Carmelo Fenech vs Antonio Galea; vol. XL. I. 73 ; Francis Galea vs. Bartolomeo Grech; vol. XLII. II. 1019 .

reċentement mill-Qorti ta' l-Appell : “*Jingħad illi l-Qrati tagħna fil-pronunċjament tagħhom dwar kriterji li għandhom jintużaw biex jagħmlu tajjeb għall-incertezzi ta' likwidazzjoni ta' danni li f'każijiet simili dejjem jagħtu lok għalihom, qatt ma rrinuzjaw għall-fakolta' diskrezzjonali tagħhom Diversi drqabi l-rati tagħna segwew il-prinċipji enunċjati fil-kawża 'Butler v. Heard'⁵ .*

Imma kif ġie enfasiżżat f'sentenza oħra ta' dik il-Qorti, ċċitata favorevolment fis-sentenza tagħha f'dik il-kawża :

“Il-Qorti tara li fil-ġurisprudenza tagħna ġie kemm-il darba mişnuq li minkejja ċerti prinċipji li jirriżultaw mill-ġurisprudenza, dejjem għandu jkun hemm ċertu elasticità ta' kriterji billi l-pronunċjament fil-likwidazzjoni in kwistjoni huwa wieħed ta' probabilita' . Inoltre, id-danneġġjat jingħata somma kapitali darba waħda biss, li meta tingħata sentenza m'hijiex aktar soġġetta għal ebda reviżjoni . Għalhekk din is-somma kapitali trid tkun tikkorrispondi kemm jista' jkun mar-rejalta'⁶ .

Għal numru ta' snin il-Qrati tagħna fil-maġġior parti tal-każi segwew rigorozament il-metodu stabilizant għall-ewwel darba fil-kawża “**Butler vs Heard**” . Din il-kawża tagħat origini għal dak li jissejjaħ il-**multiplier system** li fiha l-perċentwali tad-debilta' u l-qliegħ annwali tal-korrot jiġu multiplikati bis-snin tal-ħajja lavorattiva bażata fuq il-*life expectancy* tiegħu miżjud b'perċentwali biex tagħmel tajjeb għall-inflazzjoni u żiediet fil-pagi, u b'riduzzjoni ta' ċertu ammont minħabba l-*lump sum payment* . F'dawn l-aħħar snin pero' dan il-metodu ta' kalkolazzjoni ġie modifikat sabiex ikun iktar rejalistiku u jieħu konsiderazzjoni aħjar taċ-ċirkostanzi taż-żmenijiet attwali⁷ .

Meta seħħew l-incidenti mertu ta' din il-kawża, l-attur kien impjegat mal-gvern bħala *boiler attendant* fl-Isptar Generali ta' Għawdex u kellu paga bażika ta' tlett mitt lira

⁵ Carmelo sive Charles Micallef et vs Richard Spiteri et : Appell : 15.1.2002 .

⁶ Francis Sultana vs. John Micallef et noe. Et : Appell : 20.7.1994 .

⁷ Emanuel Mizzi vs Carmel.Attard : sentenza ta' din il-Qorti tat-13.5.2003 .

maltija (LM300) fix-xahar . Ma nġiebet ebda prova dwar dan, imma il-konvenuti, anke f'dan ir-rigward, jaċċettaw iċ-ċifra kkwotata mill-atturi fin-nota ta' l-Osservazzjonijiet tagħhom . Fil-kawżi li segwew *Butler vs Heard* b'mod rigoruż, il-ħajja lavorattiva ma kienitx tiġi kkalkolata a bażi tas-snin kollha li kien għad baqagħla taħdem il-vittma, kieku ma seħħx l-inċident, imma normalment kienet tittieħed ħajja lavorattiva ta' għoxrin (20) jew ħamsa u għoxrin (25) sena . Illum il-ġurnata pero' meta l-*life expectancy* twalet sostanzjalment, tant illi ħafna pajjiżi qed itawwlu wkoll l-eta' tal-pensjoni, ma baqa' ebda raġuni għaliex il-ħajja lavorattiva ma tiġix kalkolata kollha⁸ . Meta seħħ dan l-inċident l-attur kellu tletin (30) sena u għalhekk kien għad baqagħlu ħajja lavorattiva ta' 30 sena oħra . L-espert mediku stabilixxa li l-perċentwali ta' diżabilita' permanenti kienet ta' tlieta fil-mija (3%).⁹ Skond il-ġurisprudenza kostanti, minħabba l-*lump sum payment*, għandu jitnaqqas kwint (1/5) . Għalhekk l-ammont dovut irid jinħadem hekk : $Lm300 \times 12$ (paga bażi) $\times 30$ (snin ta' ħajja lavorattiva) $\times 3\%$ (perċentwali ta' debilita' permanenti) $\times 80\%$ (minħabba l-*lump sum payment*) = Lm2592.

RI-EPILOGU

Għaldaqstant l-ammont totali pagabbli lill-atturi in linea ta' danni kkaġunati per konsegwenza ta' l-inċident mertu ta' din il-kawża, huma s-segwent i :

1. Damnum emergens : Lm300 ;
2. Lucrum Cessans : Lm2592 .

- Total ta' : Lm2892 .

Għal dawn il-motivi tiddeċidi l-kawża billi, tilqa' t-talbiet attriċi u :

⁸ *Agius vs. Galea et noe.* : Kummerc : 11.7.1989; *Buttigieg vs Azzopardi* : Kummerc : 25.7.1989; *Mario Camilleri vs Mario Borg* : Prim'Awla : 8.5.1990 .

⁹ ara rapport peritali a fol.12 .

Kopja Informali ta' Sentenza

1. tiddikjara lill-konvenut Paul Grech unikament responsabbli għall-inċident mertu tal-kawża ;
2. tillikwida d-danni sofferti mill-atturi minħabba fl-istess inċidenti, fl-ammont ta' elfejn tmien mija tnejn u disgħin lira maltija (Lm2892) ; u
3. tikkundanna lill-konvenuti jħallsu l-ammont hekk likwidat lill-atturi .

Bl-ispejjeż, inklużi dawk ta' l-ittra interpellatorja tad-19 ta' Gunju 1998 u dik uffiċċjali spedita f'Settembru 1998, kontra l-istess konvenuti .

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----